

Cédulák XXI.

– rendkívüli lelkierővel, vélhetően küldetéstudattal kellett rendelkeznie Hamvas Bélának ahhoz, hogy vállalni tudja a mellőzöttséget, az újság-cikkben, könyvben való megjelenés hiányát – s mindeközben rezzenetlen arccal dolgozni tovább. Kivételes lélek. Lefényképeztetni magát raktárosként, festékes-malteros ruhában Tiszapalkonyán, a gyalulatlan deszkákból durván összerótt raktárajtó mellett. Tudta értékét annak, amit alkotott, és azt is: ha egyáltalán megjelenhet, az nem történik meg ebben a magyar világban, amelyben neki élni adatott a II. világháború után, Rákosi, majd Kádár uralma alatt. Láthatta az írásokat a lapokban, talán könyvekben is, tudta, mit érnek. Emlékszem, amikor a számomra mindmáig olvashatatlan Karneválját megvettem (1985 nyarán, zuhogó esőben, mindenre képtelen hót szerelmesen) 121 forintért, akkor még volt az árnál egyforintos, szóval valamiért tudtam, meg kellennem, de olvasni képtelen voltam... Ha veszteség, máig az. Nekem James Joyce Ulyssese is csak mostani, második kiadásában vált valami olvasható, bájos örültséggé (költői képek prózai megjelenítése), és persze Proustot idézi. De az idő elhalad, és mi kiesünk a nekünk rendelt állomásain... Pedig jó lenne, ó milyen rettenetesen jó lenne még itt maradni, nem nyűgös betegen, inkább valami éteri lebegésben, de jelen lenni... Környezetünk persze megőrülne az ilyen zombivilágban, mert az ember véges létre teremtett, annyi könnyítéssel, hogy míg meg nem érkezik – nem éli át a távozást. Mindez talán Hamvas raktárosnak is megadatott, aki munkahelyi asztalfiókjában egy szanszkrit/angol szótárt tartott. Érdekes, de kortársát, az ezerszer próbált 1919-es kommunistát, Lukács Györgyöt sem szerették Rákosiék, Kádárék sem. Ahogy az idős Lukács göcögve mondotta: se kiköpni, se lenyelni nem tudtak soha... Hamvast sem. Melyikük kerül be a jövőbeli pantonba, kinek lesznek olvasói? Ma még az is titok – ha lesz jövő, majd...

– végül is mi került mögénk a múltó idővel? Hol éltünk mi valójában a Rákosi- és Kádár-korban?

Egymondatos válasz nincs, mert mondhatni, ki hol, mint talán így volt ez mindig is, az emberi élet mindenkor különbözött, rendjén valón. De annak a megítélése, hogy kik vezették ezt az országot, kik voltak hatalmon – már egységesebb képet mutat. Már ha megtudjuk így utóbb, félmondatokból, ránk maradt adomákból – kik voltak ők, mit akartak, hogy gondolkoztak felőlünk? Ám ezt megismerni távolról sem egyszerű, mivel tegnap, tegnapelőtti vezetőink valóságos arcát, fölkészültségét, s mi mindent még – sűrűre font daróc borítja, olykor kátránypapír, az akasztott hullát összedrótozott kézzel, lábbal, arccal a föld felé. Kádár lidérces álmait a temetetlen holtak rémálommá tették... Gondolnánk, majd az utókor, a túlélők elmondják – de nem teszik. Úgy szivárog ki, vagy úgy se, csigalassúsággal és a múltó idővel egyre ritkuló tanúktól, lásd pl. egy könyvtár, jelesül a Somogyi új épületének történetét, mi kiviláglik egykori magas rangú látogatói otffelej-tett elszólásaiból. Eleve úgy kezdődött, hogy a könyvtár melletti utca is ugyanazt a nevet viseli, de nem a könyvtárát Szegednek adományozó esztergomi kanonokét, véletlen egy baloldali, tán bolsevik újságíróét. E kettősség feledése végett valaki javasolta is, maradjon le a keresztnév az utcanévtábláról – lassan elmosódik a névadó személye... Nem olyan fontos az, ha már így hozta az élet, hogy találkoztak itt a sarkon, halottak... A könyvtár ablakai egyik oldalról a mögé költözött hotelre néznek (kölcsonös belátással az ablakokon), másikról pedig a város jelképét is adó Fogadalmi templomra! Régi szögediek emelték árvízről szabadulásuk, túlélésük emlékére. A templom áll, kétségtelen, kettős tornyával ott magasodik szépséges terén, hol mára oly otthonossá lett a Dóm téri játékok, mintha mindig is így álmodták volna tervezői. Valami kis zavar ugyan fölbukkant a teret övező árkádok alatt, mivel azok között a személyek között, akiknek a szobra helyet kapott itt, „országos” és „helyi” egyként sorjázik, meg terjeszkedne is – de ez afféle filozaggályoskodás, majd elmúlik. Nagyobb

gondot okozott a rendszerváltás előtti vezetőink számára (a '80-as években!) a könyvtár templomszomszédsága! Hová is jutunk így az egyház Voltaire által megálmodott sorsától, nevezetesen amikor is a neves bölcslő arra utasította híveit: Tiporjátok el a gyalázatost! Mármint nemes lelke a római katolikus egyházat ítélte eme sorsra... Felszólítása 1945 és 1989 között termékeny talajra hullt bölcs al- és fővezéreink körében, mint a szegedi esetben is igazolódott. Nevezetesen Komócsin Mihály, az akkor uralkodó egypártrendszer Csongrád megyei első embere utasításba adta (éberén, előrelátóan még időben), nehogy kereszt alakot formázzanak ott, a Dóm téren a könyvtár ablakai! Nehogy! Sőt, az eredeti terv szerint tükörüvegből lettek volna a Dóm felőli ablakok, ami megakadályozta volna a két épület közötti ki-belátást! Sajnos ez nem valósulhatott meg, noha igény lett volna rá, mert elfogyott a pénz! (Éberség hiánya!) Hasonló, mit hasonló, megegyező nézeten volt Korom Mihály belügyminiszter, aki valami okból betévedt a könyvesházba (a látottak hatására utóbb ki is tért onnan), ahol is nem akart hinni a szemének, tapasztalván: a sétálóutca túloldalán egy templom áll! (Ide felkiáltójelek százai illenének.) A derék belügyér (ismételjük, a '80-as évek közepén!!!) vészjósló nyugalommal kérdezte: a tudomány palotája mellett a klerikális reakció bástyája? A kérdés máig hatóan komoly! Együtt, egymás mellett e kettő? Egyiket le kellene bontani, fölrobbantani, elhurcolni, de nyilván nem a tudomány bástyája lenne ez! Hogy le nem szakad az ég! Azután leszakadt, de nem az ég, hanem a Kreml uralma, s jött a kínos ébredés, mely sokaknak máig tart...

– Jób ült a szemétdombon, háza és minden vagyona, élete romjain, és keservesen szenvedett. Nem bírta fölfogni, hogy amiért egész életében dolgozott, mindene elveszett. Fájt a feje, és úgy érezte, az agya csak zakatol, mintha egy törött kerék lenne a helyén... Nem zokogott, egy férfi nem bög nyilvánosan, még ilyen helyzetben sem, de időnként, ha sajnálni kezdte magát – könny szivárgott a szeméből. Mélységesen sajnálta önmagát, hiszen milyen buzgón imádta Urát, istenfélő módon élt, amennyire csak tudta, betartotta a törvényeket, mindig igyekezett jó ember lenni, gyakran imádkozott az Úrhoz, dicsérte művét, és fohászzkodott. Arra nem akart gondolni sem, miért történt ez vele. És kérlelni sem akarta az

Urát, hogy adja vissza mindazt, amit elvett tőle, mert az már úgysem lehet, például a gyümölcsfái is kitértek a földből, azokat pedig kész csoda volna egyenként föltámasztani. És nem is akarta ilyenre kérni az Urat, mert ha ezt kéri, de nem teljesül, akkor talán az Úr szándéka ellen tenne! Attól pedig Isten ments! Elvégre az ima azt mondja, ő pedig éppen elégszer ismételte: legyen meg a Te akaratod – amiként a mennyben, azonképpen itt a földön is! Most akkor éppen ő lázadozzon Isten akaratára ellen? Afelől nem volt kétsége: Isten tudtával történt mindaz, ami vele megesett, hiszen csak akkor történhet, ha Isten így dönt! Nyilván okkal történt mindez, ha nem is képes rájönni, mit vétett. Vagy nem is vétett, csak valamiért ráérte balsorsa? Isten tudta, hogy is ne tudta volna, akkor most arra kérje, másítsa meg akaratát? Hányszor mondta imáiban: legyen meg a Te akaratod! Most akkor mégse? Isten végtelen jóságára, a Teremtő szeretetére sem nagyon merészelt gondolni, ha nyomorúságára indokot keresett. Egyáltalán, semerre sem merészelt elkalandozni töprengése, csak maradt a ténynél: milyen szörnyőség történt vele. Nem akarta elemezni, mindez miért. Az Írás szerint barátai tisztas távolból szemléltek, és csak egymás között mertek suttogva sajnálkozni. Ez dühítette Jóbot, őt ne sajnálják, különben is arra gondolt, kajánságból nézik: mit tesz ilyen helyzetben egy példásan istenfélő férfiú? Mindeközben keservesen szégyenkezett is, mert akaratára ellenére folyvást arra kalandoztak gondolatai: lássa már meg Isten végtelen figyelme, milyen szörnyű helyzetbe került, és főképpen mentse ki! Hangosan még magának sem merészelte megfogalmazni kérését: legyen már vége ennek a szörnyőségnek – szabadíts ki! Ez azonban nem történt meg. Közben, amint múltak az órák, a napok, a hetek, türelme mindinkább fogyott, és tehetetlen düh rázta lelkét. Eddig istenfélő jólétben élt, gonoszságtól megtartóztatva magát és háza népét, békeszerető emberként, mentes maradt az ármányos aljasságtól. Mindig is úgy érezte, ennek jutalma az égi dics, melyet olykor, mint áldott tavaszi esőt, feléje permetezett Isten kegyessége... Mondta is, nem csak gondolta: ez jutalom Istennek tetsző életéért. Példálózott is evvel, ajánlva másoknak: kövessétek utam, és nem fogtok csalatkozni! Ha néha, elalvás előtt ezen eltűnődött, valami adokkapok üzlet járt a fejében: jó vagyok, betartom

törvényeid, s lám megjutalmazol érte, Uram. Kis pocakot is eresztett nagy elégedettségében Jób, aki köztisztületben álló tagja volt falujának, ami megillette az erényes férfiút. És akkor tessék! Egyszeriben csúfos vége lett mindennek! De hiszen ez a Te szégyened is, Uram, szaladt ki a száján, és még jó, hogy sírástól elcsukló hangon, így nem hallották a báméskodók. Amint így kifakadt, már bánta is, egyszeriben megrémült az istenkáromlástól, mert szavait annak érezte...

Amikor azután már ismét boldogan élt szerettei körében, mert az Úr gazdagon megjutalmazta, hogy szenvedésében sem pártolt el hívei közül – igyekezett feledni nyomorúságban töltött idejét. Maradt az a jó ember, aki előtte volt. Soha nem riadt föl álmából félelmében, hogy egyszeriben elveszti mindenét. Az pedig soha meg nem fordult a fejében, hogy mindez hűsége próbatétele is volt, amelyet Isten fogadásként ajánlott a Sátánnak, mondván: nagy ínségében is hű szolgálóm marad nékem Jób! Olyan szavakat pedig egyenest csak egy gonosz démon súghatott volna Jóbnak, hogy Isten és a Sátán fölötté járnak az embernek, nem köti őket parancs, sem piros öröm, sem fekete félelem...

– miért van, hogy mi, a gazdag nyugati népek által lenézett kelet-európaiak, leszámítva az ártatlan és harmatos lelkű eredendő humanistákat, továbbá a már akkor is feladat-végrehajtó szervezőket, végig ijedten néztük a bezúduló ázsiai és afrikai fiatal férfiak áradatát, amikor megjelentek nálunk? Miként volt lehetséges, hogy mi voltunk és maradtunk a barbárok, akik nyugati megítélés szerint most sem vagyunk képesek európai módon viselkedni, sőt a New York Times egy minapi írása szerint a szerb határon lévő befogadótáborok egyenesen a holokauszt képét idézik a szerzőben! Miként lehetséges, hogy miközben Amerika a mexikói bevándorlók ellen óriási betonkerítést emel, és a határőröknek tűzparancsot adnak évek óta – a magyar határőrizet maga a Gestapo vagy az SS? Egy tapasztalt magyar kereskedelmi vezető, aki német egyetemeken tanult, csak az itteni M1-en jelentheti ki, hogy Berlinben nagy gond van, a bezúduló férfiak száz- meg százezrei nem akarnak megtanulni németül, nem akarnak beállni a termelésbe, miközben Európának a hosszú távú ellátásukra kell berendezkednie. Mert egészen nyilvánvaló, Berlinben és Brüsszelben is rájöttek: szét kell teríteni a bevándorlók tömegeit, fizes-

sen mindenki, ne csak azok, akik behívták őket... Európa természetesen még inkább és gyorsuló ütemben fog változni, valami mássá, mint ami akár csak az ezredfordulón volt. A népvándorlást idéző férfitömegek a változásfolyam egyik előidézői, nekik azért sem lesz munkájuk, mert a nagyipari tömegtermelés (pontosan, ahogy Marx jövendölte) automatizálódik, robotizálódik, így tanulatlan, csak fizikai munkára alkalmas tömegekre nincs szükség. Ebből is következőn: milyen jövő vár Európára, a Mindenható titka. Mindentudó, magabiztos, történelmi előrelátásunk megint csődbe ment.

– olvasom: Ha kimondjuk a kolumbiai Medellín város nevét, két ember biztosan eszünkbe jut: Pablo Escobar és Fernando Botero. Előbbi a leghírhedtebb drogkereskedő, utóbbi festő és szobrász, világkarriert futott be. Látható a cikk-nél egy kép is a művésztől, nekem azonban az sem mond semmit. Legfeljebb kicsit/nagyon gyermeketeg kép, amint lelövik a nagy drogbárót. Ennyi és a bizonytalanság: szégyelljem tudatlanságom, ez lenne az újságolvasói átlag, még éppen beleférek? Ha összeszámolnánk őket, bizonyosan százával vannak „világkarriert” befutott festők, a gengsztereket pedig meg sem lehet számlálni. De mi a tudás mértéke? Mi kellene ahhoz, hogy képben legyek? Ki olvassa manapság Napóleon visszaemlékezését és Aquinói Szent Tamás fejtegetését a létezőről? Hajdanában nekünk még ilyet mondtak: olvass, nézz filmeket, képeket – hogy ha társaságban szó esik róluk, hozzászólhass! Sőt még ilyet is: utcán nem illik enni! Öregekként olyanok is vagyunk, mint akik az Atlantiszról jöttek... Ha elmegyünk, ami a még ittlévőknél gyorsulva közeleg, már csak a katolikus papok és a megátalkodott bölcsészek ismerik majd Aranyszájú Szent Tamást? Koronként átrendeződik a világ, mást kell tudni ma a dolgok állásáról, hinni a jövőről, mint mondjuk, az '50-es években. De hogy mást, mint azok születésekor, akik még ma is csak éppenhogy húsz-harminc évesek... Ez rémisztő. Az ismeretek megújulása áttörte a nemzedéki falat, írta Marx György fizikus az 1970-es évek közepén, amiről akkor észre sem vettem: milyen elegáns fogalmazás, beláthatatlan távlatokkal. Ma szeretnék találni valami kapaszkodót, amely megtart a közelgő viharban, mert dübörgő hullámai már a kapukat csapkodják...